ЗАШТИТА ПОДАТАКА

Шифровање јавним кључем и хеш функције

Увод у теорију бројева

Преглед

- Биће објашњено:
  - прости бројеви
  - Fermat-ова и Euler-ова теорема
  - тестирање простости броја
  - прости корени
  - дискретни логаритми

Прости бројеви

- прости су они бројеви који немају дељеника осим себе и јединице
  - не могу се записати као производ других бројева
  - 1 је прост, али генерално није од интереса
- нпр. 2,3,5,7 су прости, 4,6,8,9,10 нису
- прости бројеви су у центру пажње у теорији бројева
- листа простих бројева мањих од 200 је:

```
2 3 5 7 11 13 17 19 23 29 31 37 41 43 47 53 59
61 67 71 73 79 83 89 97 101 103 107 109 113 127
131 137 139 149 151 157 163 167 173 179 181 191
193 197 199
```

Проста факторизација

- факторизовати број n значи написати га као производ других бројева:

$$n=a \times b \times c$$

- факторизација броја је релативно тешка у односу на множење фактора да би се добио број
- Проста факторизација броја n је када се напише као производ простих бројева
  - нпр. $91=7\times13$; $3600=2^4\times3^2\times5^2$

Проста факторизација

- У општем случају може се написати:

$$a = \prod_{p \in P} p^{a_p}$$

при чему је $a_p \geq 0$

- Тада се вредност броја може представити помоћу коефицијената различитих од нула
  - 12: $\{a_2 = 2, a_3 = 1\}$
  - 18: $\{a_2 = 1, a_3 = 2\}$
  - 91: $\{a_7 = 1, a_{13} = 1\}$
- Множење два броја еквивалентно је сабирању кореспондентних експонената
  - $12 * 18 = (2^2 * 3) * (2*3^2) = 216$
  - $a_2 = 2 + 1 = 3$; $a_3 = 1 + 2 = 3$
  - $216 = 2^3 * 3^3 = 8 * 27$

Узајамно прости бројеви и GCD

- два броја a и b су узајамно прости ако немају заједничког дељеника већег од 1
  - нпр. 8 & 15
- може се одредити највећи заједнички делилац упоређујући просту факторизацију бројева и користећи најмање степене
  - нпр. $300=2^2\times3^1\times5^2$ $18=2^1\times3^2$ дакле $GCD(18,300)=2^1\times3^1\times5^0=6$

Fermat-ова теорема

- $a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$
  - где је p прост и $\gcd(a,p)=1$
- корисно у тестирању да ли је број прост и код јавних кључева

Ојлерова фи функција $\phi(n)$

- када се ради аритметика по модулу n
- **потпуни скуп остатака је**: $0..n-1$
- **редуковани скуп остатака** чине они бројеви који су узајамно прости у односу на n
  - нпр за n=10,
  - потпуни скуп остатака је {0,1,2,3,4,5,6,7,8,9}
  - редуковани скуп остатака је {1,3,7,9}
- број елемената у редукованом скупу остатака се назива **Ојлерова фи функција ф(n)**

Ојлерова фи функција $\phi(n)$

- да би се израчунало ф(n) потребно је пребројати колико има елемената који ће бити искључени
- потребна је проста факторизација, али
  - за p (p прост број) $\phi(p) = p-1$
  - за pq (p,q прости бројеви) $\phi(pq) = (p-1)(q-1)$
- нпр.
  - $\phi(37) = 36$
  - $\phi(21) = (3-1)\times(7-1) = 2\times6 = 12$

Ојлерова теорема

- генерализација Fermat-ове теореме
- $a^{\phi(n)} \equiv 1 \pmod{n}$
  - где је $\gcd(a,n)=1$
- нпр.
  - $a=3; n=10;\ \phi(10)=4;$
  - дакле $3^4 = 81 = 1 \bmod 10$
  - $a=2; n=11;\ \phi(11)=10;$
  - дакле $2^{10} = 1024 = 1 \bmod 11$

Тестирање простости бројева

- за криптографске алгоритме, важно изабрати на случајан начин један или више великих простих бројева
- задатак је одредити да ли је дати велики број прост?
- не постоји једноставан, а уједно ефикасан начин за постизање поменутог

Miller-Rabin алгоритам

- Служи за тестирање простости великих бројева
- Сваки непаран позитиван цео број $n \geq 3$, може се написати као $n - 1 = 2^k q$, при чему је $k > 0$ и q непарно.

Miller-Rabin алгоритам

- Ако је *p* прост број и *a* позитиван цео број мањи од *p* тада је $a^2 \bmod p = 1$, ако и само ако је $a \bmod p = 1$ или $a \bmod p = -1 \bmod p = p - 1$.

Miller-Rabin алгоритам

- Нека је *p* прост број већи од 2. Можемо да напишемо $p - 1 = 2^k q$, при чему је $k>0$ и *q* непарно. Нека је *a* било који цео број у опсегу $1 < a < p - 1$. Тада је испуњен један од следећа два услова:
  - $a^q \equiv 1 \pmod{p}$ или
  - $a^{2^{j-1}q} \equiv -1 \pmod{p}$, где 1 ≤ j ≤ к.

Miller-Rabin алгоритам

- Ако је n прост број онда је или први елемент у листи остатака (a^q, a^{2q}, …, $a^{2^{k-1}q}$, $a^{2^k q}$) по модулу n једнак 1 или је неки од наредних једнак $n - 1$, у супротном n није прост број. Са друге стране, уколико је услов испуњен не мора да значи да је n прост број.

Miller-Rabin алгоритам

- TEST (n)
- Pronaći k>0 i neparno q, tako da je $n - 1 = 2^k q$
- Izabrati nasumično a, $1 < a < n - 1$
- If $a^q \bmod n = 1$ then return “mozda prost”
- For j=1 to k – 1 do
  - If $a^{2^j q} \bmod n = n - 1$ then return “mozda prost”
- Return “nije prost”

Miller-Rabin алгоритам

- n = 29
  $n - 1 = 2^2 7$; a = 10; $10^7 \bmod 29 = 17$;
  $(10^7)^2 \bmod 29 = 28$; “mozda prost”
- n = 221
  $n - 1 = 2^2 55$; a = 5; $5^{55} \bmod 221 = 112$;
  $(5^{55})^2 \bmod 221 = 168$; “nije prost”
  a = 21; $21^{55} \bmod 221 = 200$;
  $(21^{55})^2 \bmod 221 = 220$; “mozda prost”

Miller-Rabin алгоритам

- Вероватноћа да за било који непаран број *n* који није прост и насумично изабрано *a* алгоритам врати “mozda prost” износи мање од ¼. За *t* изабраних вредности за *a* вероватноћа да сви прођу са овим одговором је мања од $(¼)^t$.

Прости корени

- из Eulerове теореме имамо $a^{\Phi(n)} \equiv 1 \pmod{n}$
- размотримо $a^{m} \equiv 1 \pmod{n}$, $GCD(a,n)=1$
  - мора да важи за m= ф(n) али може бити мање
  - када степеновање дође до m, циклус се понавља

$$7^1 \equiv 7 \pmod{19}$$

$$7^2 = 49 = 2 \times 19 + 11 \equiv 11 \pmod{19}$$

$$7^3 = 343 = 18 \times 19 + 1 \equiv 1 \pmod{19}$$

$$7^4 = 2401 = 126 \times 19 + 7 \equiv 7 \pmod{19}$$

$$7^5 = 16807 = 884 \times 19 + 11 \equiv 11 \pmod{19}$$

Прости корени

Степени целих бројева по модулу 19

a	a^2	a^3	a^4	a^5	a^6	a^7	a^8	a^9	a^{10}	a^{11}	a^{12}	a^{13}	a^{14}	a^{15}	a^{16}	a^{17}	a^{18}
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	4	8	16	13	7	14	9	18	17	15	11	3	6	12	5	10	1
3	9	8	5	15	7	2	6	18	16	10	11	14	4	12	17	13	1
4	16	7	9	17	11	6	5	1	4	16	7	9	17	11	6	5	1
5	6	11	17	9	7	16	4	1	5	6	11	17	9	7	16	4	1
6	17	7	4	5	11	9	16	1	6	17	7	4	5	11	9	16	1
7	11	1	7	11	1	7	11	1	7	11	1	7	11	1	7	11	1
8	7	18	11	12	1	8	7	18	11	12	1	8	7	18	11	12	1
9	5	7	6	16	11	4	17	1	9	5	7	6	16	11	4	17	1
10	5	12	6	3	11	15	17	18	9	14	7	13	16	8	4	2	1
11	7	1	11	7	1	11	7	1	11	7	1	11	7	1	11	7	1
12	11	18	7	8	1	12	11	18	7	8	1	12	11	18	7	8	1
13	17	12	4	14	11	10	16	18	6	2	7	15	5	8	9	3	1
14	6	8	17	10	7	3	4	18	5	13	11	2	9	12	16	15	1
15	16	12	9	2	11	13	5	18	4	3	7	10	17	8	6	14	1
16	9	11	5	4	7	17	6	1	16	9	11	5	4	7	17	6	1
17	4	11	16	6	7	5	9	1	17	4	11	16	6	7	5	9	1
18	1	18	1	18	1	18	1	18	1	18	1	18	1	18	1	18	1

Прости корени

- ако је најмањи m= ф(n) тада се a назива **прост корен** за n
- Значај простих корена огледа се у томе што уколико је a прост корен за n тада су његови експоненти

$$a,\ a^2,\ \ldots,\ a^{\phi(n)}$$

различити (по модулу n) и узајамно прости са n.
- Конкретно за прост број p, коме је a прост корен, сукцесивни степени од a "генеришу" групу по mod p
- ови су корисни али релативно тешки за проналажење

Дискретни логаритми

- инверзан проблем експонентизацији је да се пронађе дискретни логаритам броја по модулу p
- то подразумева налажење x где је $a^x = b \bmod p$
- записано као $x=\log_a b \bmod p$ или $x=\mathrm{dlog}_{a,p}(b)$
- ако је a прост корен онда увек постоји решење, у супротном може да не постоји
  - $x = \log_3 4 \bmod 13$ (значи $3^x = 4 \bmod 13$) нема решење
  - $x = \log_2 3 \bmod 13 = 4$ покушавањем суседних степеновања
- док је експонентизација релативно једноставна, налажење дискретних логаритама је тежак проблем